

რევიონული თანამშრომლობა: საქართველოში განათლების სისტემის სრულყოფის მნიშვნელოვანი ფაქტორი

მანანა ლობჯანიძე

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის
ასისტენტ-პროფესორი
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის
სამეცნიერო კვლევებისა და
განვითარების სამსახურის უფროსი

ახალგაზრდების დასაქმების ნებისმიერი ასპექტით შესწავლისას აუცილებელია ეკონომიკური, სოციალური და დემოგრაფიული მახასიათებლების ურთიერთკავშირში განხილვა, განათლებისა და პროფესიული მომზადების სახელმწიფო რეგულირების პოლიტიკის გათვალისწინება.

საქართველოს დღევანდელი რეალობიდან გამომდინარე, ახალგაზრდების დასაქმება მწვავე სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემაა. ცხოვრების დონის დაქვეითებასთან ერთად უფასურდება ადამიანის უფლებები, რომელიც სახელმწიფოს ან ოჯახის მიერ არის ინვესტირებული. ახალგაზრდა ადამიანი მორალურად ტრავმირებულია, საზოგადოება კი კარგავს იმ ეკონომიკურ დოვლათს, რისი მიღებაც შესაძლებელი იქნებოდა მათი შრომითი პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენებით.

საკვანძო სიტყვები: ახალგაზრდები; დასაქმება; განათლება; მიგრაცია.

საქართველოში მოსახლეობის ლტოლვა ზოგადად განათლების, კერძოდ კი, უმაღლესი განათლები-საკენ, ტრადიციულად მაღალია და რიგ შემთხვევაში, რაციონალურობის საზღვრებსაც კი სცილდება. თუმცა, ამ პროცესს საფუძვლად სრულიად ობიექტური გარემოება უდევს. ქართველი საზოგადოება კვლავ სოციალურ სტატუსზეა ორიენტირებული, რაც იმას ნიშნავს, რომ აღნიშნული სტატუსი არსებო-თად განსაზღვრავს პიროვნებისადმი დამოკიდებულებას, პიროვნებისა და ოჯახის მატერიალურ კეთილ-დღეობას [Antadze C., 2002].

საქართველოს დღევანდელი რეალობიდან გამომდინარე, ახალგაზრდების დასაქმება მწვავე სოცია-ლურ-ეკონომიკური პრობლემაა. ცხოვრების დონის დაქვეითებასთან ერთად უფასურდება ადამიან-კაპი-ტალი, რომელიც სახელმწიფოს ან ოჯახის მიერ არის ინვესტირებული. ახალგაზრდა ადამიანი მორალუ-რად ტრავმირებულია, საზოგადოება კი კარგავს იმ ეკონომიკურ დოვლათს, რისი მიღებაც შესაძლებელი იქნებოდა მათი შრომითი პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენებით.

ახალგაზრდების დასაქმება განსაკუთრებულ დახმარებასა და ხელშეწყობას მოითხოვს. ისინი მოსახ-ლეობის სხვა სოციალურ-დემოგრაფიული ჯგუფებისაგან გამოირჩევიან ჯანმრთელობით, განათლების დონით, პროფესიული მომზადებით, მობილურობით, სამუშაოსადმი წაყენებული მაღალი მოთხოვნებით და ა.შ. ყოველივე ეს განსაზღვრავს მათ ქცევას შრომის ბაზარზე.

ახალგაზრდები დამოუკიდებლები არიან და გადაწყვეტილებების მიღებაშიც შეიცვალა პრიორიტე-ტები. ოჯახური ტრადიცია ნაკლებად განმსაზღვრელი გახდა და ისინი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ კა-რიერის შექმნის პერსპექტივას და შრომის მაღალ ანაზღაურებას.

ახალგაზრდების დასაქმების ნებისმიერი ასპექტით შესწავლისას აუცილებელია ეკონომიკური, სოცი-ალური და დემოგრაფიული მახასიათებლების ურთიერთკავშირში განხილვა, განათლებისა და პროფესი-ული მომზადების სახელმწიფო რეგულირების პოლიტიკის გათვალისწინება.

შრომის ბაზრის მკვლევარები, დასაქმების სამსახურების ექსპერტები, პროფკავშირების წარმომადგენ-ლები ერთმნიშვნელოვნად აღნიშნავენ, რომ პრობლემის გადასაჭრელად მნიშვნელოვანია ახალგაზრდე-ბის სწორი პროფესიული ორიენტაცია და კადრების მომზადება, რეფორმები განათლების სფეროში.

სწორედ განათლების რეფორმის შედეგია სახელმწიფო პოლიტიკის გააქტიურება, პროფესიული სა-განმანათლებლო პროგრამების დანერგვა. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ერ-თ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა პროფესიული კოლეჯების პოპულარიზება და გაძლიერება. ამ მხრივ არაერთი ღონისძიება გატარდა, კანონში შევიდა ცვლილება, კოლეჯების უმეტესობა რეაბილიტი-რებულია. საერთაშორისო დონორების მხარდაჭერით შეიქმნა თანამედროვე სახელმძღვანელოები, პრო-ფესიული კოლეჯები აღიჭურვა თანამედროვე დანადგარებით. რეფორმის ფარგლებში დაიგეგმა პროფე-სიული კოლეჯის მასწავლებლების კვალიფიკაციის ამაღლება და გადაზიდვა.

საქართველოს მთავრობამ პროფესიული განათლების რეფორმის მიზნად დაისახა შრომის ბაზრის მოთხოვნებზე ორიენტირებული ახალი პროფესიული განათლების სისტემის შექმნა, რომელიც გავლენას იქონიებს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე, თავსებადი იქნება საერთო ევროპულ და საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცესთან და ხელს შეუწყობს პიროვნების თვითრეალიზაციას. პროფესიული განათლების სტრატეგიის სამოქმედო გეგმის საფუძველზე მომზადდა ევროკავშირის „პროფესიული განათლების სექტორის მხარდაჭერის პროგრამა [2].“

ახალგაზრდობის დასაქმების ხელშეწყობის ცენტრების საქმიანობა ფასდება მათზე დაკისრებული ფუნქციების შესრულების ხარისხით, რაც გამოიხატება უპირველეს ყოვლისა, სტუდენტთა და კურსდამთავრებულთა შრომით მოწყობაში (სტაჟირება და პროფესიული პრაქტიკა, დროებითი დასაქმება სწავლის პერიოდში, შრომითი მოწყობა სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ), ასევე სტრატეგიული ამოცანების სწორად განსაზღვრასა და გადაწყვეტაში. ამ ამოცანებიდან უმთავრესია სასწავლო პროგრამების აქტუალურობისა და თავისებურებების გამოვლენა, მისი შესაბამისობა ანალოგიური პროფილის უცხოეთის წამყვანი უმაღლესი სასწავლებლების პროგრამებთან, საკუთარი სპეციფიკის, უპირატესობების დასაბუთება და თავისი სეგმენტის გამოკვეთა როგორც საგანმანათლებლო მომსახურების, ასევე შრომის ბაზარზე.

დასაქმების ხელშეწყობის ცენტრების ეფექტიანი საქმიანობისათვის მნიშვნელოვანია მონაცემთა ბაზების არსებობა ვაკანსიების შესახებ, პროფორიენტაციული სამუშაოების ჩატარება სტუდენტებთან, სამეცნიერო სამუშაოების კოორდინაცია შრომითი მოწყობის ხელშეწყობის მიზნით, ინფორმირებულობა შრომის ბაზარზე არსებული მდგომარეობის შესახებ, რეკომენდაციების შემუშავება სასწავლო პროგრამებში კორექტივების შეტანა და სპეციალობების პროფილის შეცვლასთან დაკავშირებით სპეციალისტებზე მოთხოვნის ცვლილებების გათვალისწინებით.

სახელმწიფოს კეთილდღეობა არსებითად დამოკიდებულია მაღალი პასუხისმგებლობის მქონე განათლებულ ადამიანებზე, რომელთაც გაცნობიერებული აქვთ საკუთარი პროფესიული საქმიანობის მნიშვნელობა ქვეყნისათვის.

მართალია, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში შეუძლებელია უმაღლესი განათლების მქონე სპეციალისტების პროფესიულ-კვალიფიციური შემადგენლობის სრული შესაბამისობის მიღწევა ეკონომიკის მუდმივად ცვალებად მოთხოვნებთან, მაგრამ მიღებული განათლება შრომითი მოწყობისა და სრულფასოვანი ცხოვრების გარანტიას უნდა იძლეოდეს.

იმ ქვეყნისათვის, საიდანაც ხდება ახალგაზრდობის მობილობა, ყველაზე შემაშფოთებელი ის არის, რომ უცხოეთში მიდიან ყველაზე მომზადებული,

განათლებული და შრომისმოყვარე ახალგაზრდები. მიგრაციული განწყობა სწორედ ელიტურ სტუდენტ-ახალგაზრდობაში შეიმჩნევა. მათი აკადემიური მოსწრება და პროფესიული მომზადება მაღალი მახასიათებლებით გამოირჩევა.

უმაღლესდამთავრებულთა მიგრაციას როგორც უარყოფითი, ასევე დადებითი მხარეები გააჩნია. ქვეყანა, საიდანაც გაედინება ახალგაზრდები კარგავს ინტელექტუალური პოტენციალის მნიშვნელოვან ნაწილს (ინვესტირება განხორციელებულია ოჯახის ან სახელმწიფოს მიერ). თუმცა, გარკვეული პერიოდის შემდეგ, მნიშვნელოვანი კადრებით ქვეყანა კვლავ ავსებს როგორც მეცნიერებას, ასევე ეროვნულ ეკონომიკას.

უცხოეთში განათლების მიღებას უნდა შეეხედოთ არა ვიწრო ეროვნული პრიზმიდან, არამედ საკადრო პოტენციალის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი განვითარების ჭრილით.

„ცოდნის ევროპა“ ამჟამად ფართოდაა აღიარებული, როგორც სოციალური და ინდივიდუალური ზრდის უცვლელი ფაქტორი და ევროპის მოქალაქეების კონსოლიდაციისა და სულიერი გამდიდრების აუცილებელი კომპონენტი. მას შეუძლია მისცეს თავის მოქალაქეებს საჭირო კომპეტენცია ახალი ათასწლეულის მოთხოვნათა დასაკმაყოფილებლად და იმის შეგრძნება, რომ ისინი იზიარებენ ერთიან ფასეულობებს და ეკუთვნიან საერთო სოციალურ და კულტურულ სივრცეს^[3].

განათლება და საგანმანათლებლო თანამშრომლობა გადამწყვეტი ფაქტორია სტაბილური, მშვიდობიანი და დემოკრატიული საზოგადოების განვითარებისა და გამლიერებისათვის, განსაკუთრებით იმ სიტუაციის ფონზე, რომელიც სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში შეიქმნა.

ამ მოსაზრებებზე დაფუძნებულმა ბოლონიის დეკლარაციამ გამოკვეთა უნივერსიტეტების ცენტრალური როლი ევროპის კულტურულ განზომილებათა განვითარებაში^[4].

ბოლონიის პროცესი და მისი შედეგი, უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცე, უმაღლეს განათლებაში რეგიონული და საერთაშორისო თანამშრომლობის უპრეცედენტო მაგალითია.

დეკლარაციაში ხაზგასმულია, რომ უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცის შექმნას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მოქალაქეთა მობილობის, დასაქმების გაუმჯობესებისა და კონტინენტის ყოველმხრივი განვითარებისათვის.

ახალგაზრდების საერთაშორისო მიგრაციას თან სდევს დემოგრაფიული, სოციალური, კულტურული და ეკონომიკური შედეგები. უნდა აღინიშნოს, რომ განვითარებადი ქვეყნების მოსახლეობის 1/3 სწორედ ახალგაზრდობა შეადგენს.

მიგრაციის თანამედროვე ტენდენციები და „ტვინების გადინება“ საქართველოს ინტელექტუალური პოტენციალისათვის უდიდესი გამოწვევაა.

დღეისათვის სასწავლო-პროფესიული მობილობა წარმოადგენს ერთ-ერთ პრიორიტეტს პიროვნების ჩამოყალიბებისა და თვითრეალიზაციისათვის. ახალგაზრდას უყალიბდება დამოუკიდებელი ცხოვრების, სწავლისა და მუშაობის გამოცდილება უცხო გარემოში.

ნებისმიერი ერის წარმატებული მომავალი დამოკიდებულია განათლების სისტემის სწორ მოწყობასა და ფუნქციონირების მაღალ ხარისხზე. იმ ქვეყნებში, სადაც განათლების სისტემა ეფექტიანია, შესაბამისად ჯანსაღია სახელმწიფოს ყველა წამყვანი ინსტიტუტი.

როგორც ახალგაზრდები, ასევე დამსაქმებლები ფიქრობენ, რომ ძალიან მნიშვნელოვანია ზოგადი კომპეტენციები, რომელთა კავშირი ტრადიციულ აკადემიურ განათლებასთან აუცილებელია. ეს კომპეტენციებია: ცოდნის გამოყენების უნარი, ახალ პირობებში ადაპტაციის შესაძლებლობა, დამოუკიდებლად მუშაობის უნარი, ჯგუფში მუშაობა, ორგანიზებისა და დაგეგმვის უნარი, ზეპირი და წერილობითი კომუნიკაცია მშობლიურ ენაზე.

ევროპული კრედიტების ტრანსფერის სისტემა (ECTS) არის ევროპის ერთადერთი საკრედიტო სისტემა, რომელშიც ინტეგრირებულია ქართული საგანმანათლებლო სივრცე. სწორედ ამის შედეგია საქართველოს უმაღლესდამთავრებულთა მაღალი მობილობა ევროპის სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებელში.

ახალგაზრდობის მნიშვნელოვანი ნაწილი შრომითი გამოცდილების უქონლობის, სამუშაოსადმი წაყენებული მაღალი მოთხოვნების გამო, შრომის ბაზარზე გადაულახავ წინააღმდეგობას აწყდება და უმუშევართა რიგებს ემატება. ამიტომ, სახელმწიფოს მხრიდან ახალგაზრდების დასაქმების საკითხისადმი მიდგომა განსაკუთრებულ სიფრთხილეს და ზომიერებას მოითხოვს. უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა იმ სოციალურ-ეკონომიკური დანაკარგების გაცნობიერება, რაც შეიძლება გამოიწვიოს ახალგაზრდობის დაუსაქმებლობამ. ხანგრძლივი და მასობრივი უმუშევრობა ახალგაზრდებში იწვევს ფსიქოლოგიურ სტრესს, საკუთარ შესაძლებლობებში ურწმუნობას, პიროვნების დეგრადაციას, ხელს უწყობს დანაშაულებების ზრდას, ოჯახების რღვევას და სხვა ნეგატიურ შედეგებს, რომ არაფერი ითქვას მთლიანი შიგა პროდუქტის იმ დანაკარგებზე, რომლის წარმოებაც შესაძლებელი იქნებოდა სრული დასაქმების პირობებში.

ახალგაზრდების დასაქმების პრობლემების გადაწყვეტა განსაკუთრებულ მიდგომას მოითხოვს, რადგან სწორედ ახალგაზრდობაა საზოგადოების ყველაზე აქტიური ნაწილი, რომელიც მძაფრად რეაგირებს სოციალურ უსამართლობაზე.

აქედან გამომდინარე, საჭიროა პასუხი გაეცეს კითხვას: გაუძლებს თუ არა საქართველო იმ კონკურენციას, რასაც მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნები სთავაზობს პერსპექტიულ ახალგაზრდებს. ყველა ქვეყანა ცდილობს მიიზიდოს ახალგაზრდა ინტელექტუალები, რომლებიც შრომითი რესურსების ყველაზე მობილურ ნაწილს წარმოადგენენ.

საქართველოდან საერთაშორისო სასწავლო მიგრაციის ძირითადი მარშრუტი ევროპისა და აშშ-ის უმაღლესი სასწავლებლებია, განსხვავებით XX საუკუნის ბოლო ათწლეულისგან, როდესაც სასწავლო მიგრაციის ვექტორი მხოლოდ ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკებისაკენ იყო მიმართული.

ახალგაზრდების სასწავლო მიგრაციის ასეთი მაღალი მაჩვენებელი განპირობებულია შრომის ბაზარზე არსებული მაღალი კონკურენციითა და მაღალანაზღაურებადი სამუშაოს მოძიების სურვილით.

ახალგაზრდები ქვეყნის შრომითი რესურსების ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილი და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული რესურსია. ახალგაზრდების წილი მოსახლეობაში შესამჩნევად ცვლის არამხოლოდ მის სქესობრივ-საკობრივ სტრუქტურას, არამედ შრომითი პოტენციალის პროფესიულ-კვალიფიციურ შემადგენლობასაც.

ახალგაზრდების მიგრაციის შესწავლისას, აუცილებელია ეკონომიკური, სოციალური და დემოგრაფიული მახასიათებლების ურთიერთკავშირით განხილვა, განათლების და პროფესიული მომზადების სახელმწიფო რეგულირების პოლიტიკის გათვალისწინება.

ახალგაზრდობის დასაქმება უმწვავესი პრობლემაა ნებისმიერი ქვეყნისათვის და მათ შორის გამოწვევის არც საქართველოა. ბოლო ათწლეულის განმავლობაში მოშლილია პროფესიული განათლების სისტემასა და ორგანიზაციებს შორის ურთიერთობის მექანიზმი, ყოველგვარი მოთხოვნის გაუთვალისწინებლად ხდება სპეციალისტების მომზადება. მართალია, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში შეუძლებელია უმაღლესი განათლების მქონე სპეციალისტების პროფესიულ-კვალიფიციური შემადგენლობის სრული შესაბამისობის მიღწევა ეკონომიკის მუდმივად ცვალებად მოთხოვნებთან, მაგრამ მიღებული განათლება შრომითი მოწყობისა და სრულფასოვანი ცხოვრების გარანტიას უნდა იძლეოდეს.

სახელმწიფოს მხრიდან დაფინანსების გარეშე განათლების მიღება მოსახლეობის უმრავლესობისათვის სულ უფრო ხელმიუწვდომელი იქნება. აღნიშნული პრობლემა კიდევ უფრო მწვავედება გლობალიზაციის პირობებში. ამის საუკეთესო მაგალითია გერმანიის აკადემიური გაცვლითი სამსახურის (DAAD) მუშაობის გაანალიზება და შეფასება.

გერმანიის აკადემიური გაცვლითი სამსახური დამოუკიდებელი ორგანიზაციაა. 2010 წლის მდგომარეობით ის აერთიანებს 232 გერმანულ უმაღლეს სასწავლებელსა და 130 სტუდენტურ ორგანიზაციას. მას გააჩნია 14 უცხოური წარმომადგენლობა და 50 საინფორმაციო ცენტრი მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში. წელიწადში გასცემს 74 000 სტიპენდიას. ამ სამსახურის ამოცანაა საერთაშორისო აკადემიური კონტაქტების მხარდაჭერა. მისი ბიუჯეტი 376 მლნ ევროა, მათგან სტიპენდიები უცხოელებისათვის შეადგენს 84 მლნ ევროს, სტიპენდიები გერმანელებისთვის 87 მლნ ევროს, უმაღლესი სასწავლებლების ინტერნაციონალიზაცია 79 მლნ ევროს, უცხოეთში გერმანული ენის სწავლების ფინანსური მხარდაჭერა 48 მლნ ევროს, საგანმანათლებლო პროგრამები განვითარებად ქვეყნებთან 78 მლნ ევროს^[5].

გერმანიის აკადემიური გაცვლითი სამსახურის (DAAD) ბიუჯეტის შევსება ხდება სხვადასხვა წყაროდან: 86 მლნ ევრო (23%) - განათლებისა და მეცნიერების ფედერალური სამინისტრო, 35 მლნ ევრო (9%) - ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ფედერალური სამინისტრო, 171 მლნ ევრო (45%) - საგარეო საქმეთა სამინისტრო, 51 მლნ ევრო (14%) - ევროკავშირი და 33 მლნ ევრო (9%) სხვადასხვა წყაროდან.

იმის გათვალისწინებით, რომ დღეს საქართველოში მკვეთრი დისბალანსია შრომის ბაზრის მოთხოვნებსა და ახალგაზრდების პროფესიულ-კვალიფიციურ შემადგენლობას შორის, აუცილებელია აღნიშნულ და სხვა მსგავს პროგრამებში მაქსიმალურად ჩაერთოს საქართველო. პრობლემის მოგვარებაში მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლია, ასევე განათლების სფეროში მეცნიერულად დასაბუთებული ეფექტიანი რეფორმების გატარებას.

ლიტერატურა:

1. ც. ანთაძე, სოციალური რისკები თანამედროვე საქართველოში, თბილისი, 2002, გვ. 11.
2. www.mes.gov.ge
3. www.mes.gov.ge budapeSt-venis deklaracia, 2010 w.
4. www.mes.gov.ge boloniis deklaracia, 1999 w.
5. www.daad.de

Regional Cooperation: A Significant Factor for Improving the Educational System in Georgia

M. Lobzhanidze

*Assistant-Professor
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,*

S u m m a r y

While studying any aspect of youth employment, it is necessary to consider the interaction of economic, social and demographic characteristics, and take into account the state regulation policy for education and vocational training.

Due to the current reality of Georgia, youth employment is an acute socio-economic problem. With the lowering of the standard of living, the human capital is devalued which is invested by the state or a family. The young person is morally traumatized and the society loses the economic wealth that could be gained under the conditions of effectively utilization of their labor potential.

Keywords: Youth; employment; education; migration.